

[Příprava na bytový seminář „Problém tázání se“]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1980](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1980](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 30. 6. 1980
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 30. 6. 1980

[Příprava na bytový seminář „Problém tázání se“]

800630-1

1. Dotazujeme se po tom „čtvrtém“, bez čeho (po subjektu, objektu a po samotném poznávání a jeho prostředcích) není poznání možné.
2. Co to vlastně je tázání? Co to znamená postavit otázku? A co znamená tázat se, co to je otázka?
3. Nezbytnost kontextu: otázka musí být situována, aby měla smysl. Musí být postavena, položena někde či někam.
4. Situovanost otázky nesmíme redukovat na daný historický kontext v celé faktické složitosti, nýbrž musíme porozumět, na čem sama otázka staví, co si z mnohosti možných kontextů vybírá jako kontext svůj.
5. Situovanost otázky je spoluurčena tím, jak otázka navazuje na určitý kontext; nemůže jistě navazovat na něco, co tu ještě není, ale její reagování má selektivní povahu.
6. Součástí navazování je reprodukce toho, nač otázka navazuje. Tato reprodukce není nutně zpředmětněna, zvnějšněna, ale má nutně alespoň vnitřní povahu.
7. Reprodukce je produkce. Při každé reprodukci (např. Již genetické) je možná chyba, tj. nepravidelnost. Na rovině otázky, tj. na rovině reflexe lze těžiště tázání do velké míry přesunout do oblasti svobodné tvorby nového, tj. do sféry „tvorby vnitřních předpokladů“. To je jen zdánlivě vnitřně rozporné.
8. *Logos* byl v epoše předmětného (metafyzického) myšlení logicizován, tj. rutinně převáděn a redukován na logiku (resp. logičnost). To znamená, že hlavní oblastí myšlení (nebo stylem myšlení) bylo myšlení jisté (kategorické). Časem se prosadilo vedle něho jako méně kvalitní, ale přesto nezbytné myšlení pravděpodobné. (Viz kupř. Masarykův pokus o překonání Humovy skepse na základě počtu pravděpodobností.) Ale nejzanedbávanější oblastí zůstávalo myšlení problematické.
9. Otázka nemůže být dotazováním na něco, o čem není vůbec nic známo. Tázat se můžeme jen tehdy, když už něco víme. Otázka vzniká tam, kde něco víme, ale současně si uvědomujeme, že toho víme málo, nebo že naše vědění je nepřesné či nejisté. Otázka je svým způsobem zakotvena v reflexi. Problematicnost je původně situační, otázka jí původně dává pouze výraz.
10. Otázka však vždycky také něco tvrdí. To, co tvrdí, je pouze zčásti navázáním na vybraný daný kontext. Protože toto navázání je možné vždycky jenom přes to, co je v otázce aktivní, co je tvorbou, tedy přes niternost otázka, může se otázka postavit tak, že není pouhým výrazem problematičnosti, nýbrž také zdrojem problematičnosti nové.
11. Otázka tedy je něčím víc než pouhým konstatováním neúplnosti daného kontextu, dané situace, nýbrž vnáší do příslušné situace revoluční prvek tím, že anticipuje situaci budoucí, ještě nikoli danou a utvářenou, nýbrž teprve se utvářející – a je účastna jejího utváření.

12. Otázka představuje myšlenkový fenomén, jehož smysl není odvozován z dosavadních myšlenkových kontextů, nýbrž který ve své smysluplnosti může být zakotven v tom, co ještě není dáno, co se teprve má ukázat, co má přijít a ukázat v novém světle všechno to, co představuje dosavadní dané kontexty a situace.
13. Svým způsobem je tedy „myšlení problematické“, tj. myšlení dotazující se, nejdůležitější partií veškerého našeho myšlení. Těžiště našeho myšlení, maximálně závažnost naší myšlenkové práce se soustřeďuje v pravých, centrálních otázkách. Ale všechny hodnoty, zejména pak nejvyšší hodnoty jsou vždy znovu ohrožovány svými kýčovitými, pokleslými nápodobami. Určit rozdíl mezi otázkou pravou a falešnou, smysluplnou a prázdnou smyslu, je filosoficky tou nejobtížnější reflexí.
14. Takové určení však předpokládá právě, že v otázce se ocitá samo tázání, resp. konkrétní dotazování. Postup myšlení, které se dostává k „jádro věci“, je tedy vyznačen nejenom přesouváním těžiště do tázání, ale dále i přesunem toho, nač se dotazujeme, z oblasti vnějších daností do oblasti toho, co jsme my sami a co my sami podnikáme. Pravá otázka je ta, kde se nedotazujeme na něco cizího, ale kde se my sami, a to znamená i se svým dotazováním, stavíme do otázky.
15. Tam, kde se sami stavíme do otázky (i se svým tázáním). Otvíráme se něčemu, čím už nikterak nedisponujeme, co přesahuje nejen naši kompetenci, ale i vůbec každou naši možnost. A tam zakotvujeme své myšlení (i jednání). Takové pravé dotazování je pak reflexí naší ek-sistentní otevřenosti vůči pravdě.

(30. 6. 80)

(krouž. blok, č. 80-047; Praha, 800630-1.)

800630